

Research Paper**Evaluation of environmental security indicators of rural settlements
(case study: Sar Roud Shomali District)**Mansour tabiee¹, Shahrokh Eftekhari², nayatullah Mushfaq Nejadi³, Afshin Hekmati Asl⁴

1. Assistant Professor of Sociology, Shiraz University, Shiraz, Iran

2. PhD student in sociology, Shiraz University, Shiraz, Iran

3. PhD student in Geography and Rural Planning, Kharazmi University, Tehran, Iran

4. Master of Geography and Urban Planning

Received:

Accepted:

PP:

**Use your device to scan and read the
article online****Keywords:**Environmental security,
environment, rural development,
Sarroud shomali.**Abstract**

Failure to pay attention to the environmental capacity of settlements and the implementation of projects and plans without considering environmental issues has primarily affected the environmental security of these areas. Therefore, the evaluation of the status of the environmental security indicators of the villages helps the local administration, planners and rural workers for appropriate and efficient planning to achieve sustainability and environmental security. The present study was conducted with the aim of evaluating the environmental security indicators in the rural settlements of Sar Roud Shomali District. This research is applied in terms of purpose and quantitative, descriptive-analytical and survey in terms of nature and method. The tool of data collection is a researcher's questionnaire based on the research background and preliminary studies of the researchers. The sample size was obtained using Cochran's formula of 380 households. To measure the validity of the research, the face validity method and Cronbach's alpha coefficient of 0.886 were used for the reliability of the research. The results show that environmental security is in an unstable state with an average of 2.46. Since sustainable rural development can be achieved in a healthy and sustainable environment, the lack of environmental security makes it impossible to achieve sustainable development. Among the factors affecting environmental security, the index of environmental awareness with a weight of 6.25 has the most importance and the destruction of environmental resources with a weight of 3.56 has the least importance. Also, there is a direct and positive correlation between environmental security and indicators affecting it. Environmental security has the highest correlation with the environmental awareness index with a value of 0.787 and the lowest correlation with the sewage system index with a value of 0.679.

Citation:

DOI:

***Corresponding author:** Shahrokh Eftekhari**Address:** Fars, Shiraz, shiraz university**Tell:**09211573640**Email:**shahrokh.eftkhai@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

A review of developments and events in rural communities shows that issues related to the management of environmental resources are among the components from which many experiences in these communities draw information. Although these threats are seemingly insecure and appear to be merely natural threats, in practice they are views that affect the security of the settlement and, consequently, the sustainable development of the local settlements. The effects and consequences of incidents related to environmental hazards on the security of settlements are very significant and in some cases cause a crisis. One of the most real living things is protection and survival, and it is one of the main things that lead people to collective life and need security. Security risk factors have changed over time, and the context of insecurity has changed. One of the new areas of security is environmental security. The rise of its negative environmental problems came to the fore in the early 1970s, and its borderless nature underscores the concept of environmental security.

Methodology

The present study is applied in terms of purpose and is descriptive-analytical and survey in terms of nature and method. Data collection was done in two ways: library and field studies (questionnaire). In the field section, data collection was done using a questionnaire based on a Likert design. The statistical population of the study includes rural settlements in the northern part of Boyer-Ahmad city. To determine the sample size of all 29475 people living in 11 settlements using the Cochran's formula, 380 people were

considered who were randomly selected. To evaluate the validity of the questionnaire, face validity method and Cronbach's alpha coefficient were used for the reliability of the research. In this study, the reliability of the questionnaire to evaluate the outcomes was calculated using Cronbach's alpha test and its value was 0.943, which is an acceptable value. SPSS22 software was used to analyze and analyze the collected data.

Results and Discussion

To evaluate the level of environmental safety of the participants, the findings show that environmental safety in the study area with an average of 2.46 less than the average (number 3), has a low stability. The study of environmental safety indicators shows that the environmental awareness index with an average of 2.94 has the best and the wastewater management index with an average of 1.94 has the worst situation. Findings obtained from one-sample t-test show that the average environmental safety in the study area is below average and in a state of instability. Environmental safety with a mean of 2.46 and an average difference of -0.534 with a T-level of -17.410 in the study population is statistically significant. The findings of Friedman ranking test show that there is no reason for the same effect of environmental safety indicators and research indicators have different coefficients of importance. Among the factors affecting environmental safety, the environmental awareness index with a weight of 6.25 is the most important and the sewage system management index with a weight of 2.68 are the least important. Findings of Pearson correlation test show that there is a significant relationship between environmental safety and environmental safety indicators and their correlation is strong, positive and direct. Environmental safety has the highest correlation with environmental awareness index with a value of 0.787 and the lowest

correlation with wastewater management index with a value of 0.679.

Conclusion

Before any planning for the environment of the settlements, it is necessary to study and know the current situation. For this purpose, it is first necessary to determine the status of indicators affecting the environmental sustainability of villages and then find solutions to solve problems. The current research has been conducted with the general aim of evaluating environmental security indicators in the rural areas of Sar Roud Shomali District of Boyer Ahmad County. Undoubtedly, the instability of environmental security in the region is due to the increase in pressure beyond the capacity of the environment. Residents' activities in various ways have so far diverted many resources. The pressure on the environment has exceeded the natural capacity of the environment and this is the most important challenge for the residents. Accepting such a challenge is psychologically very distressing and indicates that it is no longer possible to proceed in a healthy way without looking to the past. The results obtained for the study of the status of the studied settlements in terms of environmental safety indicators also confirm this and show that environmental security in the study area is in a state of instability. The location of the studied settlements near the city of Yasuj as the center of the city during the last decade has caused the influx of many immigrants to these settlements. Cheap land in the surrounding villages compared to the city of Yasuj has caused these villages to face a strong wave of immigration. This has primarily led to a change in the main function (production function) of the settlements towards the dormitory function. Immigrants entering the land need to build a house, enough green space, landfill, sewage disposal system and safe and sufficient drinking water to live, which can be met by overpopulation due to low biological capacity in rural areas. Does not have. Also, because migrants are made up of many

subcultures, the sense of belonging and commitment to the rural environment is low among migrants, which has reduced the environmental participation of rural stakeholders. According to the research results, in order to stabilize the environmental safety indicators in the studied rural areas, the village authorities should plan to improve the sustainability of the environmental safety indicators in the rural areas.

Keywords: Environmental security, environment, Rural development, Sarroud shomali.

ارزیابی شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: دهستان سررود شمالی)

منصور طبیعی^۱، شاهرخ افتخاری^{۲*}، عنایت مشفق نژادی^۳، افشین حکمتی اصل^۴

۱. استادیار بخش جامعه‌شناسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

۲. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

۳. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

۴. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

چکیده

عدم توجه به ظرفیت محیط‌زیست سکونتگاه‌ها و اجرای پروژه‌ها و طرح‌ها بدون توجه به مسائل محیط‌زیستی در درجه اول امنیت محیط‌زیستی این مناطق را تحت تأثیر قرار داده است. بنابراین، ارزیابی وضعیت شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی روستاها، مدیریت محلی، برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران روستایی را برای برنامه‌ریزی مناسب و کارآمد جهت دستیابی به پایداری و امنیت محیط‌زیستی یاری می‌رساند. پژوهش حاضر با هدف ارزیابی شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی در سکونتگاه‌های روستایی دهستان سررود شمالی انجام شده است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش کمی و توصیفی-تحلیلی و پیمایشی است. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته بر پایه پیشینه پژوهش و مطالعات مقدماتی پژوهشگران تنظیم شده است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۰ خانوار به دست آمد. برای سنجش روایی تحقیق از روش اعتبار صوری و از ضریب آلفای کرونباخ با میزان ۰/۸۸۶ برای پایایی تحقیق استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد امنیت محیط‌زیستی با میانگین ۲/۴۶ در حالت ناپایداری قرار دارد. از آنجا که توسعه پایدار روستایی در بستر محیط‌زیست سالم و پایدار قابل دستیابی است، عدم وجود امنیت محیط‌زیستی دستیابی به توسعه پایدار غیرممکن می‌شود. در میان عوامل مؤثر بر امنیت محیط‌زیستی شاخص آگاهی محیط‌زیستی با وزن ۶/۲۵ دارای بیشترین اهمیت و تخریب منابع محیطی با وزن ۳/۵۶ دارای کمترین اهمیت می‌باشند. همچنین بین امنیت محیط‌زیستی و شاخص‌های مؤثر بر آن همبستگی مستقیم و مثبتی وجود دارد. امنیت محیط‌زیستی بیشترین میزان همبستگی را با شاخص آگاهی محیط‌زیستی با مقدار ۰/۷۸۷ و کمترین همبستگی را با شاخص سیستم فاضلاب با مقدار ۰/۶۷۹ دارد.

تاریخ دریافت:

تاریخ پذیرش:

شماره صفحات:

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

امنیت محیط‌زیستی، محیط زیست، توسعه روستایی، سررود شمالی.

استناد:

DOI: 10.30495/JZPM.2021.3942

* نویسنده مسئول: شاهرخ افتخاری

نشانی: فارس، شیراز، دانشگاه شیراز

تلفن: ۰۹۲۱۱۵۲۳۶۴۰

پست الکترونیکی: shahrokh.eftkhari@gmail.com

مقدمه :

مانند استراتژی حفاظت از منظر روستایی در آلمان (Wu et al, 2022: 5).

افزایش مشکلات محیط‌زیستی که اثرات منفی آن در اوایل دهه ۱۹۷۰ مورد توجه قرار گرفت و ماهیت بدون مرز آن، مفهوم امنیت محیطی را آشکار کرد؛ در حالی که تهدیدات امنیتی در طول زمان تغییر کرده است، زمینه‌های بروز ناامنی نیز تغییر کرده است. یکی از حوزه‌های جدید امنیت، امنیت محیط‌زیستی است (Kenar and Bastan, 2021: 85).

عوامل محیطی را می‌توان به عنوان پیش شرط امنیت در نظر گرفت (Samusevych et al, 2021: 3). با این حال، برنامه‌های ملموسی در زمینه امنیت محیط‌زیستی نظام‌مند پدیدار نشده است (Räisänen et al, 2021: 92).

مفهوم امنیت محیط‌زیستی به‌عنوان پلی بین الگوی کاربری زمین برای رفع نیازهای روزافزون و متنوع انسان و پیامدهای اکولوژیکی آن عمل می‌کند. درک امنیت اکولوژیکی منابع زمین که هم سلامت اکوسیستم‌های زمین و هم قابلیت پشتیبانی آن‌ها از نیازهای انسانی را در نظر می‌گیرد، می‌تواند دانش ضروری برای دستیابی به وضعیت بهینه مبادلات را فراهم کند (Xia et al, 2021: 5). در مجموع با توجه به ادبیات پژوهش‌ها می‌توان به شاخص‌هایی مانند آگاهی محیطی، مدیریت سیستم فاضلاب، مدیریت زباله، وضعیت آب، آسیب‌پذیری محیط، تخریب محیط، مشارکت محیط‌زیستی ذی‌نفعان و... برای دستیابی به وضعیت پایداری محیط‌زیستی در سکونتگاه‌ها اشاره کرد (Khani et al, 2019: 784).

در ایران عواملی مانند شهرنشینی سریع و بدون برنامه، طرح‌های کشاورزی بدون توجه به مسائل محیط‌زیستی، عدم آگاهی محیط‌زیستی جامعه محلی، افزایش حمل و نقل صنعتی و ... باعث ایجاد فشارهای محیط‌زیستی بر سکونتگاه‌های روستایی شده است. این فشارها در حال تبدیل شدن به یک سری چالش‌های محیط‌زیستی می‌شود که امنیت محیط‌زیستی مناطق را تحت تأثیر قرار می‌دهد. با این اوصاف پژوهش حاضر با هدف ارزیابی شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی سکونتگاه‌های روستایی در دهستان سر رود شمالی شهرستان بویراحمد انجام شده است.

امنیت یک موضوع استراتژیک در توسعه کشورهاست که تضمین امنیت در چارچوب توسعه پایدار مستلزم گذار از مقررات منفرد در هر جهت به تدوین یک استراتژی جامع است (Samusevych et al, 2021: 2). منابع زمین، انرژی برای بقا و توسعه انسان هستند و به عنوان یک جزء مهم امنیت ملی جامع عمل می‌کنند (Song et al, 2018: 640)، که تأثیرات گسترده‌ای بر تأمین کالاها و خدمات دارند (Cheng et al, 2022: 2). توجه به محیط‌زیست در نواحی روستایی یکی از موارد مهم در توسعه است، خصوصاً اینکه بسیاری از ناهنجاریهای رفتاری در جوامع شهری و روستایی ریشه در محیط‌زیست دارند (akbarian ronizi, 2022: 143). مشکلات محیط‌زیستی مختلف از دفع زباله، آلودگی هوا، تغییرات شدید آب‌وهوا و کمبود فضای باز سبز تا از بین رفتن محیط‌های بکر طبیعی از جمله مهم‌ترین بحران‌های محیط‌زیستی در جهان معاصر است (Heleri and Ismanto, 2021: 484)؛ که این بحران‌ها وضعیت تغذیه، سلامت، فرهنگ، اقتصاد و به‌ویژه امنیت را تحت تأثیر خود قرار داده است (Brauer et al, 2021: 800). از قرن گذشته تاکنون مسائل روستایی مورد توجه محققان و سیاست‌گذاران قرار گرفته است.

مرور تحولات و وقایع جوامع روستایی نشان می‌دهد که مباحث مربوط به مدیریت محیط‌زیستی از مؤلفه‌هایی هستند که بسیاری از تهدیدات موجود در این جوامع از آن‌ها نشأت می‌گیرند. این تهدیدات، هرچند در ظاهر جنبه غیرامنیتی دارند، اما در عمل، امنیت سکونتگاه را تحت تأثیر قرار می‌دهند (Kenar and Bastan, 2021: 87).

دگرگونی سریع غیر کشاورزی منابع کشاورزی، کاهش سلامت ساکنان روستایی، رها شدن روزافزون زمین‌های کشاورزی، ساخت‌وساز در زمین‌های کشاورزی در مناطق نزدیک به شهر، افزایش فرسایش و فقیر شدن خاک تعداد اندکی از عوامل کاهش امنیت محیط‌زیستی مناطق روستایی می‌باشد (Wu et al, 2022: 4).

اکثر کشورهای مختلف این تغییر و تخریب محیط‌زیست روستایی را تجربه کرده‌اند یا در حال تجربه هستند (Crabtree, 2016). در کشورهای توسعه‌یافته اقداماتی را برای مقابله با زوال امنیت محیط‌زیست روستایی انجام دادند،

رضایی و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای به ارزیابی ارتباط نامنی غذایی و پایداری اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی با روش تحلیل سلسله مراتبی در مناطق روستایی شهرستان گرگان دریافتند که شاخص راهبرد مقابله‌ای، امنیت غذایی، نامنی غذایی ضعیف، نامنی غذایی در وضعیت شکننده‌ای قرار دارند. مودودی ارخودی (۱۴۰۰) امنیت پایدار در روستاهای مرزی را مورد تحلیل قرار داد که نتایج نشان که شاخص اقتصادی نقش بسیار مهمی در ایجاد و احساس امنیت روستاها دارد.

ساربان و ثابت (۱۳۹۸) با بررسی رابطه عدالت اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی ساکنان مناطق روستایی دریافتند که سهم و نقش متغیر، دسترسی به منابع در تبیین احساس امنیت اجتماعی در مناطق روستایی بیش‌تر از سایر متغیرها است.

جمینی و همکاران (۱۳۹۵) از تخریب مراتع، کاهش منابع آب، از بین رفتن حیات‌وحش، تولید زباله‌ها و پسماندها، آلودگی هوا، فرسایش خاک، تخریب درختان جنگلی، به عنوان مهم‌ترین چالش‌های محیط‌زیستی روستایی هستند.

❖ امنیت

به گفته دیوید بالدوین، مفهوم امنیت ممکن است دارای ابزارهای گوناگون و انواع مختلفی از امنیت باشد، به عنوان مثال، امنیت اقتصادی، امنیت محیطی (Baldwin, 1997: 8). تعریف این مفهوم ممکن است زمانی حاصل شود که ما درک درستی از یک بدنه امنیتی مناسب و مرتبط از دانش به دست آوریم (Figheh, 2020: 60)

تعاریف مندرج در فرهنگ‌های لغت درباره مفهوم کلی امنیت، بر روی «احساس آزادی از ترس» یا «احساس ایمنی» که ناظر بر امنیت مادی و روانی است، تأکید دارند (Rafiean et al, 2022: 21). امنیت عبارت است از مواردی که خطر، تهدید و مخاطرات برطرف شود (kenar and Bastan, 2021: 88).

❖ محیط‌زیست

محیط‌زیست بستری برای پرورش و بهبود زندگی بشر است که کنش‌های روزانه او را تحت تأثیر قرار می‌دهد. محیط زیست عبارتست از مجموعه شرایط بیرونی که در طول عمر یا زندگی یک موجود زنده، مانند انسان بر او اثر می‌گذارد (Taheri and Taheri, 2013: 3).

❖ امنیت و امنیت محیط‌زیستی

این پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش‌ها می‌باشد که؛ ۱- شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی در سکونتگاه‌های روستایی مورد مطالعه در چه وضعیتی قرار دارند؟ ۲- مهم‌ترین شاخص‌های مؤثر بر امنیت محیط‌زیستی در محدوده مورد مطالعه کدامند؟ ۳- بین امنیت محیط‌زیستی و شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی چه رابطه‌ای وجود دارد؟ در رابطه با سؤالات پژوهش پیش‌فرض‌های تحقیق عبارت‌اند از؛ ۱- به نظر می‌رسد شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی در سکونتگاه‌های روستایی مورد مطالعه در وضعیت ناپایداری قرار دارند. ۲- به نظر می‌رسد شاخص‌های مؤثر بر امنیت محیط‌زیستی از ضریب اهمیت متفاوتی برخوردارند. ۳- بین امنیت محیط‌زیستی و شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی رابطه معناداری وجود دارد. این پژوهش با استفاده از شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی، میزان امنیت محیط‌زیستی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد و به طور کلی خلاصه‌ای از وضعیت امنیت محیط‌زیستی سکونتگاه‌های روستایی سررود شمالی را ارائه می‌دهد.

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

توجه به محیط‌زیست در حوزه‌های و انجام پژوهش‌های محیط‌زیستی جهت شناخت بهتر آن از سابقه طولانی برخوردار است؛ اما بررسی علمی وضعیت محیط‌زیست از سابقه طولانی به‌خصوص در کشورهای در حال توسعه برخوردار نیست. همچنین بیشتر پژوهش‌های انجام شده در کشورهای در حال توسعه محیط‌زیست شهری را بررسی کرده‌اند و از محیط‌زیست روستایی غافل مانده‌اند.

فهد و همکاران^۱ (۲۰۱۹) در ارزیابی آسیب‌پذیری وضعیت معیشتی خانوارهای روستایی در برابر تغییرات محیط‌زیستی دریافتند که تغییرات محیط‌زیستی شاخص‌های مسکن، دانش و مهارت، جمعیت‌شناسی، سلامت و امنیت، معیشت اقتصادی را به مخاطره می‌اندازد. می‌های و همکاران^۲ (۲۰۲۲) در این زمینه دریافتند که نواحی روستایی در معرض مسائل شدید آلودگی محیط‌زیستی هستند که توسط فعالیت‌های صنعتی و کشاورزی همراه با شیوه‌های مدیریت ضعیف پسماند و بهداشت به وجود آمده‌اند.

1- Fahad et al

2- Mihai et al

مشکلات محیط‌زیستی و تخریب محیط‌زیست در فرایند گذار بشریت به زندگی ساکن و صنعتی شدن متعاقب آن ناشی می‌شود، تعریف کرد (Barneta, 2016: 5)

مفهوم امنیت محیط‌زیستی مفهومی است که رابطه بین محیط و امنیت را در چارچوب مشکلات محیط‌زیستی و مشکلات اجتماعی ناشی از این وضعیت به بهترین وجه تعریف می‌کند. در مفهوم امنیت محیط‌زیستی؛ این شامل تهدیداتی از قبیل بی‌ثباتی اقتصادی و سیاسی ناشی از مشکلات محیط‌زیستی، امنیت فردی و غذایی، اختلافات و درگیری‌های بین کشورها و بین گروه‌های مختلف در داخل مرزهای یک کشور به دلیل توزیع منابع محیط‌زیستی است (kenar et al, 2021: 8).

بررسی ادبیات نظری امنیت یک موضوع استراتژیک در توسعه کشور است که در شرایط جهانی شدن از اهمیت خاصی برخوردار است (Boiko and Samusevych, 2017:74)

این زمینه باید تأکید کرد که تأثیر فرایندهای مختلف سطوح مختلف تعامل امنیت و محیط‌زیست را می‌توان از طریق ارزیابی کرد (Mentel et al, 2018: 356)

مؤلفه محیط‌زیستی به یکی از شاخص‌های اصلی در تضمین انواع مختلف امنیت در کشورها تبدیل شده است (Liulov, 2019:100)

امنیت محیط‌زیستی یک رویکرد امنیتی جدید به موضوع امنیت است که می‌توان آن را به‌عنوان یک رویکرد امنیتی که از

مواد و روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی بوده و از نظر ماهیت و روش توصیفی-تحلیلی و پیمایشی است. گردآوری اطلاعات به دو روش کتابخانه‌ای و مطالعات میدانی (پرسش‌نامه) صورت گرفته است. با توجه به اینکه ویژگی‌های وضع موجود مناطق روستایی از منظر شاخص‌های اصلی پژوهش، از طریق آمارهای توصیفی به دست می‌آید و از دیگر سو، نتایج به‌دست‌آمده در مناطق مختلف مورد بررسی و مقایسه قرار می‌گیرد، روش تطبیقی انتخاب شده است. به منظور تعیین شاخص‌های پژوهش ابتدا به منابع کتابخانه‌ای (کتابخانه‌ها، مجلات و نشریات خارجی و داخلی، سایت‌های علمی و...) به دست آمده است. در بخش میدانی، گردآوری اطلاعات از طریق استفاده از ابزار پرسش‌نامه بر اساس طیف لیکرت انجام شده است. جامعه آماری پژوهش را سکونتگاه‌های روستایی دهستان سر رود شمالی شهرستان بویراحمد شامل می‌شوند. برای تعیین حجم نمونه از کلیه ۲۹۴۷۵ نفر ساکن در ۱۱ سکونتگاه‌های مورد با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۰ نفر در نظر گرفته شد که به روش تصادفی انتخاب شده‌اند (جدول ۱). برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. توزیع پرسش‌نامه در هر یک از روستاهای مورد مطالعه بر اساس روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای (جدول ۲) بوده است و افراد ۱۵ سال به بالای ساکن در روستاهای مورد مطالعه (با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی) به عنوان پاسخ‌گو انتخاب شده‌اند. برای سنجش روایی پرسشنامه از روش اعتبار صوری و از ضریب آلفای کرونباخ برای پایایی تحقیق استفاده شده است. در این پژوهش پایایی پرسشنامه برای مقیاس پیامدها با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ محاسبه شد و مقدار آن ۰/۸۸۶ به دست آمد که مقدار قابل قبولی است.

جدول ۱- برآورد حجم نمونه

نام روستا	تعداد خانوار	نسبت جمعیت کل	نسبت جمعیت به کل	نسبت جمعیت به کل حجم نمونه
جدول غوره	۲۰۹	۷۷۶	۲/۶۳	۱۰
مهریان	۲۳۶۸	۹۴۲۱	۳۱/۹۶	۱۲۱
مادوان سفلی	۱۶۹۸	۷۷۲۲	۲۶/۲۰	۱۰۰
ده براقتاب علیا	۳۳۰	۱۱۰۰	۳/۷۳	۱۴
گنجه‌ای سه‌ریز	۴۹۳	۱۸۴۸	۶/۲۷	۲۴
گنجه‌ای کهنه	۳۰۷	۱۱۱۱	۳/۷۷	۱۴
گوشه شاهزاده قاسم	۷۱۸	۲۸۸۱	۹/۷۷	۳۷
ده کهنه آقاشفیغ	۳۱۴	۱۱۹۹	۴/۰۷	۱۵
ده کهنه مزدک	۳۲۰	۱۱۹۷	۴/۰۶	۱۵
دینتل حبیب‌آباد	۱۲۱	۴۶۵	۱/۵۸	۶

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

شاخص‌های پژوهش

سنجش و ارزیابی امنیت محیط‌زیستی مستلزم در اختیار داشتن نماگرهای مشخصی است که بر پایه آن‌ها فرایند ارزیابی را به پیش برد. مسائل و واقعیت‌های حاکم بر امنیت محیط‌زیستی سکونتگاه‌ها دارای تفاوت‌های اساسی است. در این راستا، در پژوهش حاضر تلاش شده تا از طریق نظرسنجی با خبرگان علمی و پژوهش‌های معتبر شاخص‌های ویژه ارزیابی امنیت محیط‌زیستی در سکونتگاه‌های روستایی مورد مطالعه استخراج گردد.

جدول ۲- شاخص‌ها و گویه‌های امنیت محیط‌زیستی

شاخص	گویه
مدیریت سیستم فاضلاب	رضایتمندی از سیستم دفع فاضلاب، هدایت اصولی آب‌های سطحی، هدر رفتن آب در سطح روستا، وضعیت تناسب لوله‌کشی آب و احداث منبع با جمعیت روستا، تأسیسات جمع‌آوری و دفع فاضلاب روستایی.
مدیریت زباله	وجود سطل‌های جمع‌آوری زباله، بوی نامطبوع زباله‌ها، امکان جداسازی زباله‌ها، فاصله جایگاه دفن زباله تا روستا، امکان انتقال و پراکنده شدن زباله، مکان‌یابی مناسب دفن زباله.
منابع آب	دسترسی به آب آشامیدنی، کیفیت آب مصرفی ساکنان، بهره‌برداری بی‌رویه از منابع آب، رواج الگوهای نامناسب کشت.
آسیب‌پذیری محیط	تجربه سیلاب‌های مخاطره‌آمیز، شیب سکونتگاه‌ها، رعایت حریم غسل.
فضای سبز	مکان‌یابی و تحلیل تناسب پارک‌های روستایی در نقاط مختلف، رضایت از میزان پارک و فضای سبز روستایی، آگاهی از آثار مطلوب فضای سبز، مشارکت در مدیریت فضای سبز.
تخریب محیط	اتکا به نظام دامداری سنتی، چرای بی‌رویه دام در مراتع، استفاده بی‌رویه از گیاهان کوهی، استفاده از هیزم برای سوخت.
آگاهی محیط‌زیستی	رابطه بین ریزگردها و بادها با آلودگی هوا و فرسایش خاک، نتایج تخلیه فاضلاب‌ها در رودخانه‌ها، تبعیض بین ابعاد توسعه پایدار، نتایج نحوه برخورد انسان با طبیعت، اطلاع از نحوه شخم زمین، آگاهی از تبعات ورود بی‌رویه دام به مراتع، استفاده بی‌رویه انسان از طبیعت، رابطه بین استفاده از ادوات کشاورزی و فرسایش خاک.
مشارکت محیط زیستی ذی‌نفعان	حفظ و نگهداری منابع طبیعی واقع در حریم روستا، مراقبت بر اجرای مقررات بهداشتی و حفظ نظافت، فراهم نمودن زمینه ایجاد فضای سبز، نگهداری و تسطیح معابر و انهار عمومی و مجاری آب و فاضلاب، همیاری در احداث تأسیسات زیربنایی و مدیریت اجرایی پسماندها، همیاری ساکنین برای لایروبی و پاک‌سازی آبراهه‌ها.

منابع: (Balaji and Anbalagan, 2017)، (Sahu et al, 2015)، (Cruz and et al , 2014)

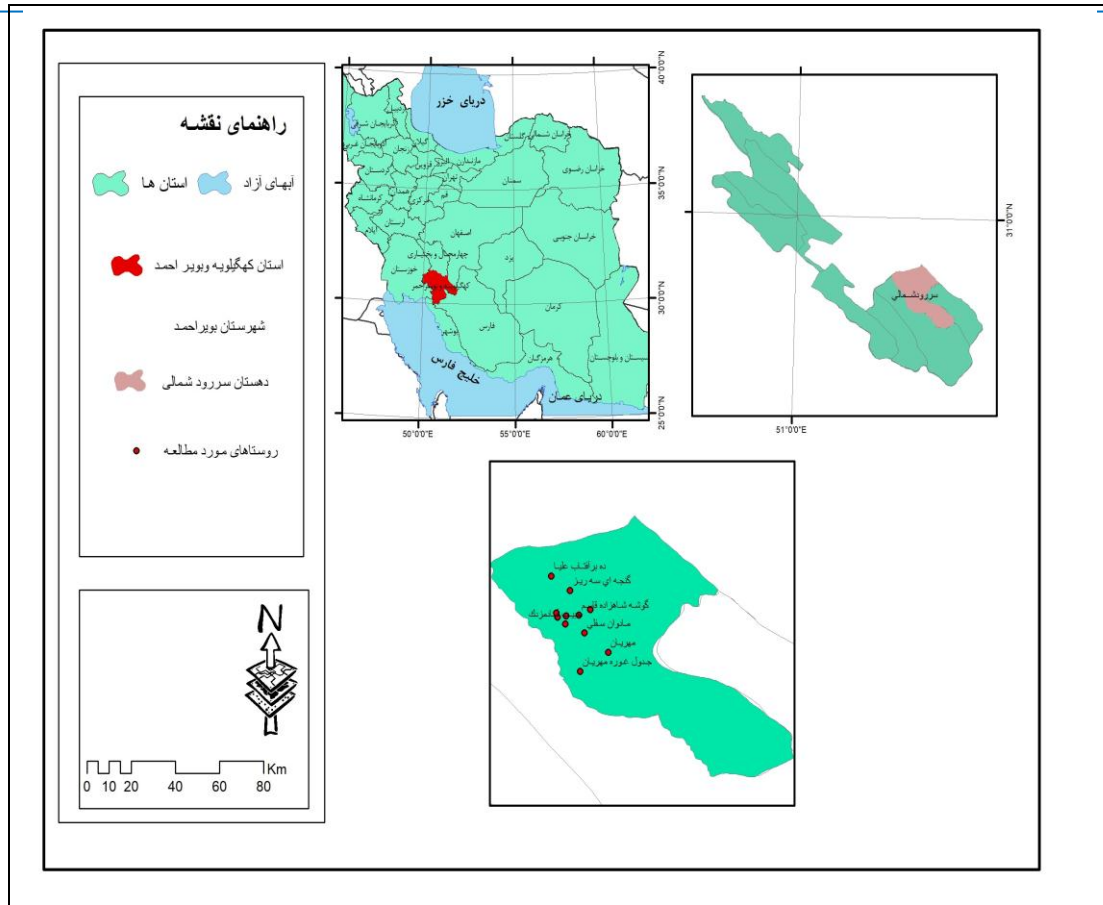
در پژوهش حاضر ابتدا داده‌های مورد نیاز جمع‌آوری، طبقه‌بندی و سامان‌دهی شده و سپس اطلاعات به دست آمده با استفاده از جدول و نمودار و آمار توصیفی تجزیه و تحلیل شده است. در این پژوهش از روش‌های آمار توصیفی (فراوانی، میانگین، انحراف معیار) برای توصیف داده‌ها و اطلاعات گردآوری شده است. در بخش آمار استنباطی نیز ابتدا به منظور مشخص شدن نرمال یا غیر نرمال بودن داده‌ها از آزمون چولگی^۳ و کشیدگی^۴ استفاده شده و پس از تأیید نرمال بودن داده‌ها از آزمون‌های تی تک نمونه‌ای، ضریب همبستگی پیرسون و آزمون فریدمن در نرم‌افزار SPSS برای تحلیل داده‌های پژوهش به کار گرفته شده است (جدول ۲).

محدوده مورد مطالعه

شهرستان بویراحمد با مرکزیت شهر یاسوج، یکی از شهرستان‌های استان کهگیلویه و بویراحمد است. شهرستان بویراحمد بر اساس آخرین تقسیمات کشوری شامل ۴ بخش، ۵ شهر، ۱۰ دهستان و ۳۷۴ سکونتگاه روستایی است. همان‌طور که در شکل ۱ نیز نشان داده شده است، سکونتگاه‌های روستایی مورد مطالعه این تحقیق در دهستان سر رود شمالی بخش مرکزی شهرستان واقع شده‌اند. جمعیت دهستان بر اساس مرکز آمار ایران از ۲۳۰۲۵ نفر در سال ۱۳۹۰ به ۲۹۴۷۵ نفر در سال ۱۳۹۵ رسیده است.

3 - Skewnes

4 - Kurtosis

شکل ۱- موقعیت جغرافیایی سکونتگاه‌های مورد مطالعه. (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰)

بحث و یافته‌های تحقیق

این پژوهش در اولین مرحله از تجزیه و تحلیل داده‌ها به دنبال ارائه نمای کلی از ویژگی‌های پاسخگویان است. این امر موجب شناخت کلی نمونه تحقیق می‌شود و دستیابی به اطلاعات جامعه مورد بررسی را بسیار آسان می‌کند.

جدول ۳- آمار توصیفی شاخص‌های امنیت محیط زیستی

شاخص	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشییدگی
مدیریت سیستم فاضلاب	۳۸۰	۱/۹۴	۰/۶۴۶	۰/۳۲۲	۰/۷۹۸
مدیریت زباله	۳۸۰	۲/۲۴	۰/۷۶۱	۰/۱۵۴	-۰/۵۸۲
منابع آب	۳۸۰	۲/۶۶	۰/۸۷۷	-۰/۰۰۷	-۰/۴۸۴
آسیب‌پذیری محیط	۳۸۰	۲/۴۴	۰/۹۰۴	۰/۵۷۲	۰/۰۰۳
فضای سبز	۳۸۰	۲/۵۳	۰/۸۹۱	۰/۰۸۹	-۰/۵۷۰
تخریب منابع محیطی	۳۸۰	۲/۲۰	۰/۷۷۳	۱۷۱/۰	-۰/۷۶۵
آگاهی محیط‌زیستی	۳۸۰	۲/۹۴	۰/۷۶۵	-۰/۰۱۹	-۰/۱۷۹
مشارکت ذی‌نفعان	۳۸۰	۲/۷۴	۰/۷۶۸	-۰/۰۱۹	-۰/۵۴۱
امنیت محیط زیستی	۳۸۰	۲/۴۶	۰/۵۹۸	-۰/۰۵۵	-۰/۶۰۹

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

یافته‌های توصیفی نشان می‌دهد، میانگین سنی پاسخ‌گویان ۲۳/۶ سال است. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب جنسیت نشان می‌دهد ۶۳/۲ درصد پاسخگویان را مرد و ۳۶/۸ درصد آنان را زنان تشکیل می‌دهند. توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس وضعیت تأهل نشان می‌دهد که ۱۴۳ نفر (۳۷/۶ درصد) از پاسخگویان متأهل و ۲۳۷ نفر (۶۲/۴ درصد) از پاسخگویان مجرد بوده‌اند. توزیع فراوانی سطح

تحصیلات نیز نشان می‌دهد، بی‌سواد ۶ نفر (۱/۶ درصد)، ابتدایی ۳۶ نفر (۹/۵ درصد)، راهنمایی ۱۹ نفر (۵ درصد)، تحصیلات متوسطه با ۱۸۰ نفر (۴۷/۴ درصد)، دیپلم ۶۷ نفر (۱۷/۶ درصد)، فوق‌دیپلم ۲۰ نفر (۵/۳ درصد) و درنهایت لیسانس و بالاتر ۵۲ نفر معادل (۱۳/۷ درصد) است (جدول ۳).

نتایج بررسی ارزیابی امنیت محیط‌زیستی مشارکت‌کنندگان در جدول (۳) نشان می‌دهد، امنیت محیط‌زیستی در منطقه مورد مطالعه با میانگین ۲/۴۶ کمتر از حد متوسط (عدد ۳)، از پایداری پایین برخوردار است. با بررسی سایر شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی نیز مشخص شده است که شاخص آگاهی محیط‌زیستی با میانگین ۲/۹۴، مشارکت ذینفعان با میانگین ۲/۷۴، منابع آب با میانگین ۲/۶۶، فضای سبز با میانگین ۲/۵۳، آسیب‌پذیری محیط با میانگین ۲/۴۴، مدیریت زباله با میانگین ۲/۲۴، تخریب منابع محیطی با میانگین ۲/۲۰ و مدیریت سیستم فاضلاب با میانگین ۱/۹۴ به ترتیب در بهترین تا بدترین وضعیت قرار دارند (جدول ۳).

❖ یافته‌های استنباطی

در یافته‌های استنباطی بعد از تعیین نرمال بودن یا نرمال نبودن داده‌ها از آزمون‌های پارامتریک یا ناپارامتریک استفاده می‌شود. برای تعیین نرمال بودن داده‌ها از آزمون‌های چولگی (Skewness) و کشیدگی (Kurtosis) استفاده شد. در حالت کلی چنانچه چولگی و کشیدگی داده‌ها در بازه (۲ و -۲) باشند داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار هستند. طبق نتایج به دست آمده از جدول ۳ مقدار چولگی مشاهده شده برای متغیر امنیت محیط‌زیستی برابر ۰/۰۵۵- است و در بازه (۲ و -۲) قرار دارد؛ یعنی از لحاظ کجی این متغیر نرمال بوده و توزیع آن متقارن است. مقدار کشیدگی آن ۰/۶۰۹- است و در بازه (۲ و -۲) قرار دارد. این نشان می‌دهد توزیع متغیر نیز از کشیدگی نرمال برخوردار است (جدول ۲). از آنجا که میزان چولگی و کشیدگی متغیرها در بازه (۲ و -۲) قرار دارند، داده‌ها از توزیع نرمال برخوردارند (جدول ۳)، بنابراین برای تحلیل داده‌ها از آزمون‌های پارامتریک استفاده شده است و؛ برای پاسخ به سؤالات پژوهش از آزمون‌های تی تک نمونه‌ای، ضریب همبستگی پیرسون و آزمون فریدمن استفاده شده است.

فرضیه اول: به نظر می‌رسد شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی در سکونتگاه‌های روستایی مورد مطالعه در وضعیت ناپایداری قرار دارند. برای اثبات این فرضیه از ۴۰ گویه در قالب ۸ شاخص جهت سنجش شاخص مورد نظر استفاده شده است که از طریق آن انتظار می‌رود میزان امنیت محیط‌زیستی منطقه مورد مطالعه مشخص شود. گویه‌های مورد نظر با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای آزمون شده‌اند.

جدول ۴- آزمون T تک نمونه‌ای بررسی تفاوت بین میانگین شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی با میانگین نظری

میانگین نظری: ۳

شاخص	میانگین	انحراف استاندارد	آماره تی	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف بافاصله اطمینان	
						حد پایین	حد بالا
مدیریت سیستم فاضلاب	۱/۹۴	۰/۶۴۶	-۳۱/۷۹۲	۳۷۹	۰/۰۰۰	-۱/۱۱	-۰/۹۸۹
مدیریت زباله	۲/۲۴	۰/۴۶۱	-۱۹/۳۹۱	۳۷۹	۰/۰۰۰	-۰/۸۳۴	-۰/۶۸۱
منابع آب	۲/۶۶	۰/۸۷۷	-۷/۴۷۹	۳۷۹	۰/۰۰۰	-۰/۴۲۶	-۰/۲۴۹
آسیب‌پذیری محیط	۲/۴۴	۰/۹۰۴	-۱۱/۹۸۷	۳۷۹	۰/۰۰۰	-۰/۶۴۷	-۰/۴۶۴
فضای سبز	۲/۵۳	۰/۸۹۱	-۱۰/۲۷۷	۳۷۹	۰/۰۰۰	-۰/۵۵۹	-۰/۳۷۹
تخریب منابع محیطی	۲/۲۰	۰/۷۷۳	-۲۰/۱۰۹	۳۷۹	۰/۰۰۰	-۰/۸۷۶	-۰/۷۲۰
آگاهی محیط‌زیستی	۲/۹۴	۰/۷۶۵	-۱/۳۰۷	۳۷۹	۰/۰۰۰	-۰/۵۹۵	-۰/۰۲۵
مشارکت ذی‌نفعان	۲/۷۴	۰/۷۶۸	-۶/۴۲۱	۳۷۹	۰/۰۰۰	-۰/۳۳۰	-۰/۱۷۵
امنیت محیط زیستی	۲/۴۶	۰/۵۹۸	-۱۷/۴۱۰	۳۷۹	۰/۰۰۰	-۰/۵۹۵	-۰/۴۷۴

در این آزمون مقدار (test value) میانگین نظری را پژوهشگر تعیین می‌کند. از آنجاکه در این پژوهش از طیف ۵ درجه لیکرت استفاده شده است عدد ۳ یعنی حد وسط به‌عنوان میانگین نظری در نظر گرفته شده است. در ضمن آزمون در سطح خطای ۵٪ انجام می‌شود. در این صورت اگر مقدار sig از سطح خطا کوچک‌تر بود میانگین معنادار است. با توجه به نتایج جدول ۴ چون قدر مطلق t محاسبه شده از ارزش بحرانی t (با درجه آزادی ۳۷۹ و سطح معناداری ۰/۰۰۰) بزرگ‌تر است، پس نتیجه می‌گیریم که میانگین امنیت محیط‌زیستی در منطقه مورد مطالعه کمتر از حد متوسط و در حالت ناپایداری قرار دارد. با توجه به رد فرض صفر با اطمینان ۹۵٪ می‌توان نتیجه گرفت که امنیت محیط‌زیستی با میانگین ۲/۴۶ و اختلاف میانگین -۰/۵۳۴ با میزان $T = -17/410$ در جامعه مورد مطالعه از لحاظ آماری معنی‌دار است. حد بالا و حد پایین امنیت محیط‌زیستی در این آزمون هر دو منفی است، یعنی میانگین کمتر از صفر است و میانگین امنیت محیط‌زیستی در منطقه مورد مطالعه از میانگین نظری استفاده شده کمتر است. تفاوت بین میانگین‌ها ناشی از عامل شانس نیست و نتیجه تفاوت واقعی بین میانگین‌های جامعه‌ای است که نمونه‌ها از آن به‌صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. برای روشن‌تر شدن وضعیت امنیت محیط‌زیستی در این پژوهش ابعاد مورد بررسی نیز در جدول ۴ آورده شده‌اند. در نتیجه فرضیه اول پژوهش تأیید می‌شود.

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد شاخص‌های مؤثر بر امنیت محیط‌زیستی از ضریب اهمیت متفاوتی برخوردارند. جهت تعیین رتبه نهایی هر یک از شاخص‌های مؤثر بر امنیت محیط‌زیستی و اینکه در نهایت کدام یک از شاخص‌ها دارای بیشترین اهمیت و کدام یک از شاخص‌ها اهمیت کمتری دارند، از آزمون فریدمن استفاده شده است. در نهایت رتبه نهایی هر یک از شاخص‌ها به همراه وزن اهمیت آن‌ها در امنیت محیط‌زیستی ارائه شده است. با توجه به نتایج حاصل از جدول ۵ همان‌طور که مشخص است سطح معناداری آزمون ۰/۰۰۰ (sig= 0/000) حاصل شده است که از ضریب خطا (۰/۰۵) کمتر است. می‌توان گفت که دلیلی بر یکسان بودن تأثیر شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی وجود ندارد و چنین نتیجه گرفت که تأثیر عوامل شاخص‌های سنجیده شده (مدیریت سیستم فاضلاب، مدیریت زباله، منابع آب، آسیب‌پذیری محیط، فضای سبز، تخریب منابع محیطی، آگاهی محیط‌زیستی، مشارکت ذی‌نفعان) بر امنیت محیط‌زیستی متفاوت است.

جدول ۵- آزمون رتبه‌بندی فریدمن

تعداد	کای دو	درجه آزادی	سطح معناداری
۳۸۰	۶۱۵/۵۲۸	۷	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

رتبه نهایی هر یک از عوامل و شاخص‌های مؤثر بر امنیت محیط‌زیستی بر اساس آزمون فریدمن نیز در جدول ۶ آورده شده است. در میان عوامل مؤثر بر امنیت محیط‌زیستی شاخص آگاهی محیط‌زیستی با وزن ۶/۲۵ و شاخص مشارکت ذی‌نفعان با وزن ۵/۵۱ دارای بیشترین اهمیت می‌باشند. همچنین شاخص مدیریت سیستم فاضلاب با وزن ۲/۶۸ و تخریب منابع محیطی با وزن ۳/۵۶ دارای کمترین اهمیت می‌باشند. نتایج این آزمون نشان می‌دهد فرضیه دوم تحقیق تأیید می‌شود و شاخص‌های تحقیق از ضریب اهمیت متفاوتی برخوردارند.

جدول ۶- رتبه‌بندی شاخص‌های مؤثر بر امنیت محیط‌زیستی بر اساس آزمون فریدمن

رتبه	میانگین وزنی	شاخص
۱	۶/۲۵	آگاهی محیط‌زیستی
۲	۵/۵۱	مشارکت ذی‌نفعان
۳	۵/۲۷	منابع آب
۴	۴/۶۰	فضای سبز
۵	۴/۳۷	آسیب‌پذیری محیط
۶	۳/۷۶	مدیریت زباله
۷	۳/۵۶	تخریب منابع محیطی
۸	۲/۶۸	مدیریت سیستم فاضلاب

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

فرضیه سوم: بین امنیت محیط‌زیستی و شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی رابطه معناداری وجود دارد. برای اثبات این فرض از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. با توجه به میزان Sig یا همان معناداری، مشاهده می‌شود که رابطه بین ابعاد امنیت محیط‌زیستی و شاخص‌های آن معنادار است.

جدول ۷- رابطه بین امنیت محیط‌زیستی و شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی با استفاده از آزمون پیرسون

۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱							
									ضریب همبستگی						
								۱	امنیت محیط‌زیستی						
								sig							
							۰/۶۷۹**		ضریب همبستگی						
							۱		مدیریت سیستم فاضلاب						
							sig	۰/۰۰۰							
							۰/۱۹۵**	۰/۷۸۰**	ضریب همبستگی						
							۱		مدیریت زباله						
							sig	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰						
							۰/۶۰۱**	۰/۲۷۵**	۰/۷۵۸**	ضریب همبستگی					
							۱		منابع آب						
							sig	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰						
							۰/۴۰۱**	۰/۳۸۹**	۰/۲۶۵**	۰/۷۳۵**	ضریب همبستگی				
							۱		آسیب‌پذیری محیط						
							sig	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰						
							۰/۳۲۶**	۰/۳۲۶**	۰/۶۰۳**	۰/۲۳۱**	۰/۷۷۸**	ضریب همبستگی			
							۱		فضای سبز						
							sig	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰						
							۰/۴۰۹**	۰/۴۵۱**	۰/۳۳۳**	۰/۴۳۳**	۰/۳۸۵*	۰/۷۷۰**	ضریب همبستگی		
							۱		تخریب منابع محیطی						
							sig	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰						
							۰/۴۷۵**	۰/۳۶۹**	۰/۳۲۵**	۰/۳۶۵**	۰/۵۵۶**	۰/۱۲۳*	۰/۷۸۷**	ضریب همبستگی	
							۱		آگاهی محیط‌زیستی						
							sig	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰						
							۰/۵۶۳**	۰/۶۶۲**	۰/۴۲۶**	۰/۴۵۶**	۰/۴۵۱**	۰/۶۵۳**	۰/۱۷۹**	۰/۶۷۹**	ضریب همبستگی
							۱		مشارکت ذی‌نفعان						
							sig	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰						

** در سطح خطای ۰/۰۱ معنادار است.

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

نتایج جدول ۷ نشان می‌دهد بین امنیت محیط‌زیستی و شاخص‌های مؤثر بر امنیت محیط‌زیستی با ضریب اطمینان ۹۵ درصد همبستگی قوی، مثبت و مستقیم وجود دارد. امنیت محیط‌زیستی بیشترین میزان همبستگی را با شاخص آگاهی محیط‌زیستی با مقدار ۰/۷۸۷ و کمترین همبستگی را با شاخص مدیریت سیستم فاضلاب با مقدار ۰/۶۷۹ دارد. با در نظر گرفتن رابطه شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی می‌توان نتیجه گرفت که؛ بین همه ابعاد امنیت با ضریب اطمینان ۹۵٪ همبستگی مثبت و رابطه معنادار وجود دارد و فرضیه تحقیق تأیید می‌شود (جدول ۷).

روستایی عامل مهمی است. در حالت طبیعی انواع مختلف حیات با محیط‌زیست در حالت تعادلند و نظام‌هایی طبیعی در زیست کره وجود دارند که این تعادل را برقرار و حفظ می‌کنند و اگر به

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

کیفیت محیط‌زیست سکونتگاه‌های روستایی به عنوان بخشی از کیفیت و زیست‌پذیری روستاها برای دستیابی به توسعه پایدار

هر دلیلی این تعادل به هم بخورد، امنیت غذایی، بهداشتی، سلامتی و به طور خلاصه، بقای انسان تهدید می‌شود. این تهدید می‌تواند به صورت عمدی و غیرعمدی صورت گرفته و در سیستم طبیعی محیط‌زیست اختلال ایجاد کند. این قابلیت برای دولت‌ها وجود دارد که با مطالعه نظام‌های طبیعی تعادل بخش زیست کره، بتوانند عوامل برهم زننده این نظام‌ها را کشف کرده و با برنامه‌ریزی و برهم زدن بخشی از این تعادل، امنیت زیست محیطی را به صورت محلی، منطقه‌ای و ملی را تهدید نمایند.

مرور تحولات و وقایع جوامع روستایی نشان می‌دهد که مباحث مربوط به مدیریت منابع محیط‌زیستی از مؤلفه‌هایی هستند که بسیاری از تهدیدات موجود در این جوامع از آن‌ها نشأت می‌گیرند. مشکلات محیط‌زیستی گوناگون زوال محیط‌زیست روستایی را نشان می‌دهد. این بحران‌ها وضعیت تغذیه، سلامت، فرهنگ، اقتصاد و به‌ویژه امنیت را تحت تأثیر خود قرار داده است؛ بنابراین توجه عمومی به محیط‌زیست از آنجاکه عنصری مهم و حیاتی برای حمایت از بقای موجودات زنده است ضروری به نظر می‌رسد.

مرور یافته‌های به دست آمده برای بررسی وضعیت سکونتگاه‌های مورد مطالعه از نظر شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی نشان می‌دهد، امنیت محیط‌زیستی در منطقه مورد مطالعه کمتر از حد متوسط و در حالت ناپایداری قرار دارد. با اطمینان ۹۵٪ می‌توان نتیجه گرفت که امنیت محیط‌زیستی با میانگین ۲/۴۶ و اختلاف میانگین $-۰/۵۳۴$ با میزان تی $۱۷/۴۱۰$ - در جامعه مورد مطالعه از لحاظ آماری معنی‌دار است. با بررسی شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی نیز مشخص شده است که شاخص آگاهی محیط‌زیستی با میانگین ۲/۹۴ بهترین و مدیریت سیستم فاضلاب با میانگین ۱/۹۴ بدترین وضعیت قرار دارند. در زمینه مهم‌ترین شاخص‌های مؤثر بر امنیت محیط‌زیستی در محدوده مورد مطالعه یافته‌ها نشان می‌دهد، دلیلی بر یکسان بودن تأثیر شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی وجود ندارد و چنین نتیجه گرفت که تأثیر عوامل شاخص‌های سنجیده شده بر امنیت محیط‌زیستی متفاوت است. در میان عوامل مؤثر بر امنیت محیط‌زیستی شاخص آگاهی محیط‌زیستی با وزن ۶/۲۵ و شاخص مشارکت ذی‌نفعان با وزن ۵/۵۱ دارای بیشترین اهمیت می‌باشند. همچنین شاخص مدیریت سیستم

فاضلاب با وزن ۲/۶۸ و تخریب منابع محیطی با وزن ۳/۵۶ دارای کمترین اهمیت می‌باشند. برای پاسخ به این سؤال که بین امنیت محیط‌زیستی و شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی چه رابطه‌ای وجود دارد بررسی یافته‌ها حاکی از آن است که؛ بین امنیت محیط‌زیستی و شاخص‌های مؤثر بر امنیت محیط‌زیستی با ضریب اطمینان ۹۵ درصد همبستگی قوی، مثبت و مستقیم وجود دارد. امنیت محیط زیستی بیشترین میزان همبستگی را با شاخص آگاهی محیط‌زیستی با مقدار ۰/۷۸۷ و کمترین همبستگی را با شاخص مدیریت سیستم فاضلاب با مقدار ۰/۶۷۹ دارد.

روند عدم تعادل و ناسازگاری میان ساکنین و منابع محیطی سکونتگاه‌ها به برهم خوردن روابط اکوسیستم می‌انجامد که به دنبال آن امنیت محیطی سکونتگاه‌ها مختل می‌شود. مهاجرت و افزایش جمعیت سکونتگاه‌های مورد مطالعه به توسعه و رشد فیزیکی سریع روستایی منجر شده است و در ابعاد مختلف محیطی زندگی ساکنین را تحت تأثیر قرار داده است. ساختارهای زیست محیطی سکونتگاه‌ها نیاز به اتخاذ رویکرد برنامه‌ریزی یکپارچه روستایی دارد تا دستیابی به توسعه پایدار را فراهم شود. ویژگی‌های جوامع روستایی مورد مطالعه سبب ناپایداری ساکنین و محیط‌زیست محدوده سکونتگاه‌ها و محیط طبیعی و محیط انسان‌ساخت شده است. مسئله‌ای که پیش‌روی برنامه‌ریزان روستایی قرار دارد، چگونگی اعمال سیاست‌ها و برنامه‌های پایدار روستایی و ترسیم جلوه‌های این پایداری در روستاهاست. دستیابی به چنین شرایطی نیازمند جهت دادن به هدف‌ها و برنامه‌های اجرایی و اصلاح وضعیت ساختارها و مدیریت‌های مرتبط در اداره امور سکونتگاه‌ها است.

چالش‌های زیست محیطی یکی از اساسی‌ترین مسائل سکونتگاه‌ها است که در نتیجه تقابل و تعارض ساکنین با محیط طبیعی به وجود آمده است. توسعه روستایی بدون توجه به محیط‌زیست و ظرفیت زیستی سکونتگاه‌ها ناگزیر با تسلط ساختمان‌ها، کارگاه‌ها، حمل و نقل و فعالیت‌های اقتصادی بر فضاهای طبیعی همراه است. این تسلط به مرور زمان به شکل چیرگی بر محیط طبیعی تغییر یافته است و زمینه‌ساز زوال امنیت محیط‌زیستی روستاها شده است.

یافته‌های پژوهش حاضر در زمینه مشارکت محیط‌زیستی ذینفعان با نتایج پژوهش هوانگ و همکاران (۲۰۱۸)، در زمینه

با توجه به نتایج پژوهش و وضع موجود سکونتگاه‌های مورد مطالعه پیشنهادهایی در جهت پایدارسازی شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی در نواحی روستایی مورد مطالعه به شرح زیر در سطح خرد و کلان ارائه شده است.

۱- کمک به بالا بردن بهره‌وری اقتصادی در جهت حمایت از محیط‌زیست؛ زیرا ظرفیت زیستی سکونتگاه‌ها در طول زمان و با به کارگیری راهکارهایی قابل افزایش است.

۲- مشارکت فعال شهروندان و جلب حمایت آن‌ها نیز از جهت کاهش ردپای اکولوژیک و افزایش ظرفیت برد محیط بسیار مؤثر و کلیدی است. اولین گام این اصلاحات این است که مصرف‌کنندگان را از صدماتی که به محیط وارد می‌کنند و البته شیوه دوری از آن آگاه ساخت.

۳- آگاهی مردم از میزان مصرف و اثرات زیان‌بار توسعه در شکل ناپایدار آن برای ایجاد حساسیت در جوامع ضروری است اما این تنها آغاز راهی است که برای رسیدن به توسعه پایدار در آن قدم گذاشته‌ایم، مرحله بعد ایجاد بستری است که مشارکت مردم را برای ایفای نقش مؤثر ممکن سازد.

۴- آموزش روستاییان فقیر و دامداران از پیامدهای منفی تخریب محیط‌زیست با استفاده از نمایش فیلم و تشکیل جلسات تا آنان با پیامدهای منفی تخریب محیط‌زیست آشنا گردند و روش‌های بهره‌برداری پایدار از منابع محیطی را فراگیرند.

۵- تلاش در جهت فقرزدایی که از اقدامات اساسی در جلوگیری از تخریب محیط‌زیست می‌باشد و درگیر کردن اقشار فقیر در حفاظت از محیط‌زیست تا فعالیت‌هایشان را به‌گونه‌ای سازمان‌دهی کنند که مهارت و دانش خود را برای مراقبت از محیط به کار برند.

مدیریت منابع آبی با یافته‌های فهد و همکاران (۲۰۱۹)، در زمینه مدیریت زباله و مدیریت سیستم فاضلاب با نتایج می‌های و همکاران (۲۰۲۲)، در زمینه آسیب‌پذیری محیط و تخریب منابع محیطی با یافته‌های روراتو و همکاران (۲۰۲۲) و داسگوپتا و همکاران (۲۰۲۲)، در زمینه همبستگی بین شاخص‌های ارزیابی‌شده و امنیت محیط زیستی با یافته‌های رضایی و همکاران (۱۴۰۰)، در زمینه آگاهی محیط زیستی با یافته‌های پورسعید (۱۳۹۹) و بررسی نتایج کلیه شاخص‌های امنیت محیط‌زیستی نتایج تحقیق با نتایج جمینی و همکاران (۱۳۹۵) مطابقت دارند. قرار گرفتن سکونتگاه‌های مورد مطالعه در نزدیکی شهر یاسوج به عنوان مرکز شهرستان طی یک دهه اخیر موجب هجوم مهاجران زیادی به این سکونتگاه‌ها شده است. ارزان بودن زمین در روستاهای اطراف و کمبود و گران بودن زمین در شهر یاسوج باعث شده که این روستاها با موج مهاجرپذیری شدیدی روبه‌رو شوند. این امر در درجه اول باعث تغییر در کارکرد اصلی (کارکرد تولیدی) سکونتگاه‌ها به سمت کارکرد خوابگاهی شده است. مهاجران وارد شده به زمین برای ساخت خانه، فضای سبز کافی، محل دفن زباله، سیستم دفع فاضلاب و آب آشامیدنی سالم و کافی برای زندگی نیازمندند که با افزایش بیش از حد جمعیت امکان برآورده کردن این نیازها وجود ندارد.

از سوی دیگر روستاها ظرفیت زیستی لازم برای این حجم از جمعیت را ندارند. همچنین از آنجا که مهاجرین از خرده فرهنگ‌های متعددی تشکیل شده‌اند، احساس تعلق و تعهد نسبت به محیط‌زیست روستا در بین مهاجران پایین است که باعث کاهش مشارکت محیط‌زیستی ذی‌نفعان روستایی می‌شود و به دنبال آن امنیت محیط‌زیستی سکونتگاه سیر نزولی پیدا می‌کند.

References

1. Rafiean, M., piri, A., Heidary, S., & ahmadi, B. (2022). Evaluation and Analysis of Social Security Indicators in Provinces of Iran. *Regional Planning*, 11(44), 17-38.(in Persian)
2. Khani, F., Salmani, M., Moshfeghnejadi, E. (2019). Evaluation and Analysis of Environmental Awareness in Rural Settlements around Yasuj City. *Human Geography Research*, 51(3), 783-796. (in Persian)
3. Heydari, V., & saeb, S. (2020). Explanation Social Justice Relationship and Sense of Social Security in the Rural Areas, Case Study, Ardabil County. *Regional Planning*, 9(36), 67-82.(in Persian)
4. Mododi arkhodi, M. (2021). Identify the factors affecting the establishment of sustainable security in border villages in

- terms of distance from the border. *Regional Planning*, 9 (36), 1-15. (in Persian)
5. Rezaei, H., Shirani Beid Abadi, F., rezaee, A., Joolaie, R., abedi sarvestani, A. (2021). Assessing the Relationship between Food Insecurity and Agricultural Sustainability (Case Study: Rural areas of Gorgan County). *Agricultural Economics*, 15(1), 135-162. (in Persian)
 6. Akbarian ronizi, S. (2022). Measurement and prioritization of rural area based on environmental Quality indicators (Case Study: Hematabad district. *Regional Planning*, 12(45), 139-156. (in Persian)
 7. Balaji, P.S., and Anbalagan, A., (2017). A study on environmental awareness among Rural and Urban secondary School Students in Thiruvallur district, *International Educational Scientific Research Journal*, N 3(6). p.p 26-31.
 8. Baldwin, D. (1997). The concept of security. *Review of International Studies*, 23(1), 5-26.
 9. Barnett, J. (2017). Environmental security and peace. *Journal of Human Security*, 3(1), 4-16.
 10. Boiko, A., & Samusevych, I. (2017). The role of tax competition between the countries of the world and the features of determining the main tax competitors of Ukraine among the European countries. *Financial markets, institutions and risks*, (1, Is. 1), 72-79.
 11. Brauer, M., Casadei, B., Harrington, R. A., Kovacs, R., Sliwa, K., & WHF Air Pollution Expert Group. (2021). Taking a Stand Against Air Pollution—The Impact on Cardiovascular Disease: A Joint Opinion from the World Heart Federation, American College of Cardiology, American Heart Association, and the European Society of Cardiology. *Circulation*, 143(14), 800-804.
 12. Cheng, H., Zhu, L., & Meng, J. (2022). Fuzzy evaluation of the ecological security of land resources in mainland China based on the Pressure-State-Response framework. *Science of The Total Environment*, 804, 150053.1-14
 13. Crabtree, J. (2016). A different path for rural America. *American Journal of Economics and Sociology*, 75(3), 605-622.
 14. Cruz Soto, R., Balderrama, T., Vélez-Sánchezverin, SC., Aguilar-Palma, N., Viramontes-Olivas, O., and Durán, A., (2014). Environmental Awareness of the Young in a Rural Community in the Sierra Tarahumara, Chihuahua, Mexico, *Journal of Education and Practice*, N 5(4). p.p 197-201.
 15. Fighel, J. (2020). BRIDGING THE GAP BETWEEN " SCIENCE" AND" SECURITY". *Security Science Journal*, 1(1), 57-64.
 16. Heleri, H., & Ismanto, B. (2021). The Evaluation of Adiwiyata-School Program. *Mimbar Ilmu*, 26(3).483-491
 17. Kenar, N., & Baştan, Ö.(2021) Environmental Security and Reflections on Turkey. *social and legal studies*, Vol 7 (1).81-121
 18. Liulov, O., Pimonenko, T., Stoyanets, N., & Letunovska, N. (2019). Sustainable Development of Agricultural Sector: Democratic Profile Impact Among Developing Countries. *Research in World Economy*. 2019. Vol. 10, No 4.97-105
 19. Mentel, G., Vasilyeva, T., Samusevych, Y., & Pryymenko, S. (2018). Regional differentiation of electricity prices: Social-equitable approach. *International Journal of Environmental Technology and Management*, 21(5-6), 354-372.
 20. Mihai, F. C., Gündoğdu, S., Markley, L. A., Olivelli, A., Khan, F. R., Gwinnett, C. & Molinos-Senante, M. (2022). Plastic Pollution, Waste Management Issues, and Circular Economy Opportunities in Rural Communities. *Sustainability*, 14(1), 1-20.
 21. Räisänen, H., Hakala, E., Eronen, J. T., Hukkinen, J. I., & Virtanen, M. J. (2021). Comprehensive security: The opportunities and challenges of incorporating environmental threats in security policy. *Politics and Governance*, 9(4), 91-101.
 22. Sahu, U., Roy, M., and Monika, R., (2015). Environmental awareness among undergraduate students in rural area, *IOSR*

- Journal of Environmental Science, Toxicology and Food Technology (IOSR-JESTFT), N 1(4). p.p 27-32.
23. Samusevych, Y., Vysochyna, A., Vasylieva, T., Lyeonov, S., & Pokhylko, S. (2021). Environmental, energy and economic security: Assessment and interaction. In E3S Web of Conferences (Vol. 234, p. 00012). EDP Sciences.
 24. Song, X.P., Hansen, M.C., Stehman, S.V., Potapov, P.V., Tyukavina, A., Vermote, E.F., Townshend, J.R., 2018. Global land change from 1982 to 2016. *Nature* 560 (7720), 639–643
 25. Spaargaren, G., & Mol, A. P. (2020). Sociology, environment, and modernity: ecological modernization as a theory of social change. In *The Ecological Modernisation Reader* (pp. 56-79). Routledge.
 26. Taheri, A.; Taheri, M. (2013) Environment and types of pollution, the first national environmental conference, Isfahan.
 27. World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Oxford University Press, Oxford, p 27.
 28. Wu, W., Li, Y., & Liu, Y. (2022). What constrains impoverished rural regions: A case study of Henan Province in central China. *Habitat International*, 119, 1-12.
 29. Xia, M., Wang, L., Wen, B., Zou, W., Ou, W., & Qu, Z. (2021). Land Consolidation Zoning in Coastal Tidal Areas Based on Landscape Security Pattern: A Case Study of Dafeng District, Yancheng, Jiangsu Province, China. *Land*, 10(2), 145.1-13.